

MEDIACIJA

Beseda *mediacija* izhaja iz latinskega izraza *mediatio*, kar pomeni pomirjujoče posredovanje. Mediacija je dogovorna pot pri razreševanju spornih vprašanj, ki jih imata partnerja.

To je prostovoljen, zunajsodni proces razreševanja spornih vprašanj, v katerem se udeleženci ob podpori nevtralnega in nepristranskega posrednika sporazumejo, da bodo izmenjali stališča ter odkrili in strukturirali sporne točke. Osnovni cilj mediacije je, da se v skupnem razgovoru izdelajo opcije in alternative, ki pomagajo pri doseganju sporazumne in s tem za oba partnerja sprejemljive in obvezujoče samoodgovorne rešitve. Konča se s pravno veljavnim dogovorom, v katerem so enakopravno zastopane potrebe in interesi tako enega kot drugega partnerja.

Mediacije ne moremo razumeti samo kot eno izmed metod, ki prinašajo na področje urejanja medčloveških odnosov nov vidik obravnave. Treba je upoštevati zahtevo po novem in drugačnem razmišljanju o konfliktih, ki nastajajo ter o načinu razreševanja teh konfliktov. Partnerja v konfliktu odstopita od notranje težnje, da bi se drug drugemu maščevala, se čustveno prizadela in si škodovala. Obrniti se morata od preteklosti in se usmeriti v prihodnost. Mediacijski proces je naravnani v iskanje rešitev, ki na pošten način vključujejo interese obeh. Sprejete so samo take odločitve, ki prinašajo vsem udeležencem izboljšanje njihovega položaja.

Postopek je namenjen ljudem, ki želijo sporazumno, racionalno in ekonomično razrešiti konflikt, torej ljudem, ki so se pripravljene odločati za sebe in za svoje mladoletne otroke ter prevzeti odgovornost za te odločitve. Ta način razreševanja konfliktnih situacij zahteva večjo osebnostno angažiranost kot postopek, v katerem odloča tretji (sodnik, socialni delavec ...) za partnerje, njihovo družino ali za otroke.

Z uporabo mediacije ponudimo udeležencem večjo varnost tako v osebnem kot ekonomskem smislu.

Gre za je večstopenjski proces, ki se odvija v razdobju treh do desetih srečanj. Vsako srečanje poteka okvirno uro in pol. Razdobja med srečanji niso krajša od enega tedna in ne daljša od štirih. Koliko srečanj je potrebno, je odvisno od tega, koliko spornih vprašanj želita partnerja obravnavati v procesu in kakšen tempo pogajanj si izbereta. Partnerja se za mediacijo odločita prostovoljno in jo lahko vsak čas prekineta, če tako želita.

Mediacija zahteva drugačno vedenje udeležencih in nov pristop k razreševanju konfliktov. Prav zato večina ljudi ne ve, kako se naj pri tem obnaša, kako se naj vključi v ta proces in kakšno vlogo ima v njem. Prvo srečanje z mediatorjem je informativno in zelo pomembno, saj je namenjeno razčiščenju prav teh in podobnih vprašanj. Mediator natančno predstavi pogoje za mediacijo in njeno korist za vpletene v konflikt. Na koncu prvega mediacijskega pogovora se partnerja sama odločita o vključitvi v mediacijski proces. Mediator ju seznanja s svojim mnenjem, ali sta primerna za vključitev v mediacijski proces ali ne. Če je eden ali drugi partner še vedno močno čustveno vzbujen in ne zmore konstruktivno sodelovati v procesu, jima mediator svetuje, naj si poiščeta pomoč svetovalca ali družinskega terapevta, ki jima bo pomagal pri osebnih težavah.

Značilnost mediacije je tudi, da mediator ni pooblaščen za sprejemanje končnih odločitev, ampak se partnerja sama odločita, ali je dosežen dogovor za njiju tudi zavezujoč. Mediator deluje tako, da omogoči oz. pospeši konstruktivno komunikacijo med partnerjema in jima pomaga pri pogajanjih. Primarna naloga mediatorja je,

da ustvarja nove pogoje za možne rešitve. To doseže s tem, da obe stranki podpira. Udeleženca bolje razumeta različne poglede, potrebe in interese drug drugega, s tem pa vsak partner bolje razume tudi samega sebe in svoja hotenja. Poleg procesnih pravil in temeljnih tehnik mediacije mediator ustvarja posebno atmosfero, kjer sta pomembna sedežni red (mediacijski trikotnik) in ambient.

V klasičnem sodnem in upravnem postopku stranke pogosto dobijo občutek, da nad potekom postopka nimajo kontrole, ker se pogosto odvija neodvisno od njihove volje in interesov in jim postopek ni podrobno poznan. Izid oz. odločitev je po eni strani odvisna od sodnika, po drugi strani pa stranke v sodnih postopkih običajno zastopajo profesionalni pooblaščenca, odvetniki. Stranka je fiksirana v svoje prepričanje, da ji gre kakšna pravica ali da je zahteva nasprotna stranke neutemeljena. Težko sprejme, da se sodni postopek odvija drugače, kot je pričakovala ali si želela.

V postopku mediacije je drugače, saj stranki (medianta) nimata strahu, da se bosta počutili odrinjeni iz dogajanja (ki se tiče njiju samih), saj ves čas ohranjata nadzor nad mediacijskim postopkom. V sodnem postopku načeloma ena stranka zmagava, druga pa se počuti poraženo, ker spor izgubi. Zaradi tekmovalnosti se pri partnerjih pogosto pojavi občutek sovražnosti, ki se lahko stopnjuje in zaostri. Mediacija se ne konča tako, da bi bil en partner poraženec in drugi zmagovalec, saj imata medianta pred seboj skupni cilj in sta usmerjena v sodelovanje in sporazumne rešitve spornega vprašanja. Medianta v konfliktu sta aktivirana in usmerjena v skupno konstruktivno iskanje rešitve konflikta. Postopek temelji na poštenju, dostojanstvu, zapuanju in spoštovanju, skratka, na »fair play«. Mediacijski sporazum oz. dogovor ima naravo pogodbe in lahko ostane v celoti zaupen, če stranki tako želita. Vse to v skupnem delovanju omogoča izredno učinkovitost te metode in daje njim učinkom novo kakovost.

Celostna usmeritev procesa zahteva od mediatorja temeljnita znanja in sposobnosti s psihosocialnega področja, poznavanje osnov družinskega prava in spretnost vodenja pogajanj, ki so v interesu obeh mediantov in se zlivajo v mediacijski proces. Kot rečeno, je mediacija usmerjena v celostno razreševanje konflikta in zajema njegovo psihosocialno, ekonomsko

in pravno raven. Ta celostni pristop pa zahteva interdisciplinarnost izvajalcev, kar pomeni, da moramo usposabljeni mediatorje iz različnih osnovnih poklicev (socialni delavci, pravniki, psihologi, pedagogi in drugi), na drugi strani pa kaže na potrebo, da v mediacijski proces vključujemo tudi izvedence različnih strok. Mediator pridobi posebno kvalifikacijo z dodatnim usposabljanjem in izobraževanjem.

KRATKA ZGODOVINA MEDIACIJE

Mediacija kot model razreševanja sporov med sprtimi stranmi ima dolgo tradicijo. Že stari Hebrejci, Afričani, Kitajci in Japonci so jo poznali kot način reševanja raznovrstnih sporov. V Združenih državah Amerike se je v zadnjih 20 letih zelo razmahnila. Leta 1982 so mediacijo ponujali kot storitev na 400 mestih. V 14 državah ZDA so jo uzakonili. Ko gre za urejanje starševskih pravic in ko gre za področje urejanja stikov med starši in otroki, je obisk mediatorja obvezen. Ponekod je mogoča tudi prostovoljna odločitev za vključitev v mediacijo.

Kalifornija je že leta 1980 kot prva država uvedla obvezno udeležbo v procesu mediacije pred razvezo zakonske zveze. Izkušnje s tem projektom, kjer koli je zaživel, so bile zelo pozitivne. Obstajajo različni modeli mediacije v okviru *Family Court Services* ali *Conciliation Court Services*.

V Nemčiji so se leta 1988 pričeli na srečanjih družinskih sodišč dogovarjati o posredovanju. Vodja tega projekta, ki ga podpirata ministrstva za sodstvo in družino, je Roland Proksch iz Nurnberga.

Mediacijo so kot metodo za nevtralnim in nepristranskim posrednikom na kratko opisali takole:

- je časovno urejena
- pospešuje komunikacijo
- izoblikuje opcije in alternative
- upošteva potrebe mediantov
- se usmerja v dogovor
- je model za razreševanje konfliktov.

Leta 1993 je bil v Dublinu ustanovljen svetovni forum za mediacijo, leta 1995 pa se je v Madridu na simpoziju svetovnega foruma zbralo 300 udeležencev iz več kot 20 držav. Na tretji evropski konferenci o družinskem pravu, ki je leta 1995 potekala v Cadizu na temo »družinsko

pravo v prihodnosti«, so predlagali, naj Svet Evrope razmisli o vprašanju družinske mediacije. Izdelali so osnutek poročila in priporočila, ki so ga preverili predstavniki 40 držav članic Sveta Evrope. 21. januarja 1998 je ministrski komite že sprejel priporočilo o družinski mediaciji. In 1. oktobra 1998 je potekala četrta konferenca o družinski mediaciji v Evropi.

Začetki mediacije v Sloveniji segajo v leto 1994, ko so v Mariboru na centru za socialno delo pričeli uvajati mediacija v okviru projekta pomoč staršem in otrokom ob ločitvi staršev. Leta 1994 je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve projekt sprejelo, odobrilo in finančno podprlo. Mediacija se je kot posebna metoda pomoči uveljavila v štajerski regiji, zlasti v Mariboru. Ob tem je treba omeniti pionirja mediacije v Sloveniji Franca Udoviča, ki je prvi educirani mediator v Sloveniji in je tudi član evropskega foruma mediatorjev. Od leta 1995 vodi in profesionalno izvaja mediacijo kot višji svetovalec centra za socialno delo Maribor. Poleg tega je na podlagi 25-letnih delovnih izkušenj na področju partnerskega in družinskega svetovanja in drugih znanj izdelal program usposabljanja za mediatorje v Sloveniji. Njegove programe izobraževanja o splošni mediaciji, družinski, ločitveni in rekonstruktivni mediaciji je verificiralo ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, socialna zbornica pa jih že drugo leto delno sofinancira.

V Sloveniji že drugo leto poteka usposabljanje in izobraževanje za mediatorje. V okviru pravno-informacijskega centra v Ljubljani PIC smo junija 2001 ustanovili prvi center za mediacijo v Sloveniji. Zasnovan je na podlagi treh temeljnih ciljev:

- razvoj mediacije in drugih oblik mirnega reševanja sporov
- izobraževanje in usposabljanje mediatorjev in njihovo nadaljnje povezovanje
- ponudba storitev mediacije in drugih oblik mirnega reševanja sporov.

Upravni odbor centra za mediacijo je nastal na osnovi povezovanja interdisciplinarnih strok in ga sestavljajo strokovnjaki različnih osnovnih poklicev. Predsednik upravnega odbora je Franc Udovič, članice in člani pa so Tanja Benigar, Zdenka Kodek, Tanja Koderman, Primož Šporar in Leon Tosič.

V letu 2001 sta Franc Udovič kot vodja in Zdenka Kodek kot so-vodja izvedla enodnevni

uvajalni seminar o mediaciji, kjer so lahko udeleženci pridobili informacije o mediaciji in o programu nadaljnega izobraževanja in usposabljanja. V oktobru 2001 se je pričel izvajati program izobraževanja in usposabljanja splošne mediacije v obsegu 100 ur. Kandidati za mediatorje so končali program 30. maja 2002. Na povabilo centra za mediacijo je Slovenijo februarja 2002 obiskala priznana tuja strokovnjakinja Maria Marshallova, predstojnica Münchenskega inštituta za mediacijo. Predstavljen ji je bil program, delovanje in vizija centra za mediacijo v Sloveniji. S Francem Udovičem sta skupaj izvedla tridnevni seminar o družinski mediaciji. Oba sta vključena v evropsko mrežo mediatorjev.

Od oktobra 2002 poteka druga stopnja usposabljanja za družinske mediatorje, prav tako v obsegu 100 ur. Program vključuje 64 ur seminarjev in 36 ur supervizijskega dela. Oba programa potekata pod vodstvom Franca Udoviča in Zdenke Kodek. Oba strokovno delujeta na področju zakonskega, družinskega in ločitvenega svetovanja. Mediacija se je prav pri tovrstnem delu pokazala kot zelo uspešna in učinkovita alternativna metoda mirnega reševanja sporov. Mediacija je nova priložnost, da partnerja v postopku razveze ali ločitve in spornih vprašanj, ki ob tem nastajajo, razrešita psihosocialne, ekonomske in pravne vidike svojega problema. V takem zunajsodnem postopku se lahko dogovorita na miren in dostojanstven način o vseh vprašanjih, ki so pomembna za nadaljevanje njunega novega, spremenjenega življenja in življenja njunih otrok. S tem se partnerja izogneta prenekaterim dolgotrajnim postopkom na sodišču in seveda tudi dragim sodnim stroškom in odvetniškim storitvam. Ob koncu mediacije lahko pri partnerjih opazimo spremembo. Videti sta bolj zadovoljna, pomirjena, njuna medsebojna komunikacija je bolj odkrita, prijaznejša. Imata dober občutek, ker sta našla rešitev, ki je specifična za njun primer in pri kateri so upoštevani interesi obeh.

Mediatorka Ingrid Krause-Windelschmidt iz Berlina pravi: »Mediacija je duhovno dogajanje v svetu, ki temelji na prastarem človeškem hrepenenju po življenju v miru in pravičnosti. V obzorju spoštovanja življenja in dostojanstva vsakega posameznika zbuja mediacija upanje, da je vendarle mogoče razrešiti konflikte pošteno in odgovorno. Pod zaščito veljavne zakonodaje lahko partnerja razvijata lastna pravila in norme.

